

JIGAR KASALLIKLARI: JIGAR YETISHMOVCHILIGI, JIGAR KOMASI, GEPATITLAR, JIGAR SIRROZI, JIGAR SARATONI

Qo'qon universiteti Andijon filialiali

Tibbiyot fakulteti pediatriya ishi yo'nalishi talabasi

Akramov Dilmuhammad Dilmurod og'li

Annotatsiya

Ushbu maqolada jigarining inson organizmidagi muhim biologik va metabolik vazifalari, shuningdek, jigar kasalliklarining asosiy turlari batafsil yoritilgan. Jumladan, jigar yetishmovchiligi, jigar komasi, gepatitlar, jigar sirrozi va jigar saratonining kelib chiqish sabablari, patogenezi, klinik belgilari hamda asoratlari tahlil qilingan. Maqolada jigar hujayralarining funksional buzilishlari natijasida yuzaga keladigan og'ir holatlar, xususan, intoksikatsiya, metabolik buzilishlar va markaziy asab tizimiga ta'siri ilmiy asosda bayon etilgan. Shuningdek, jigar kasalliklarini erta aniqlash, zamonaviy diagnostika usullari, samarali davolash va profilaktika choralari ahamiyati alohida ta'kidlangan. Ushbu maqola tibbiyot xodimlari, talabalar hamda sog'lom turmush tarziga qiziquvchi keng kitobxonlar ommasi uchun foydali hisoblanadi.

Kalit so'z: Jigar, jigar kasalliklari, jigar yetishmovchiligi, o'tkir jigar yetishmovchiligi, surunkali jigar yetishmovchiligi, jigar komasi, jigar ensefalopatiyasi, gepatit, o'tkir gepatit, surunkali gepatit, gepatit B, gepatit C, jigar sirrozi, fibroz, jigar saratoni, gepatosellyulyar karsinoma, detoksikatsiya, metabolism, diagnostika, davolash, profilaktika.

Kirish

Jigar inson organizmidagi eng muhim hayotiy a'zolaridan biri bo'lib, modda almashinuvi, detoksikatsiya, oqsil, yog' va uglevodlar sintezi, vitaminlar hamda gormonlar almashinuvini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Jigar organizmga tushgan zararli moddalarni zararsizlantiradi, immun himoyada ishtirok etadi hamda qon ivish jarayonlari uchun muhim bo'lgan biologik faol moddalarni ishlab chiqaradi. Shu sababli jigar faoliyatining buzilishi butun organizm tizimlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Jigar kasalliklarini erta aniqlash, to'g'ri tashxislash va samarali davolash aholi salomatligini saqlashda muhim ahamiyatga ega. Shu bois ushbu maqolada jigar kasalliklarining asosiy turlari, ularning kelib chiqish sabablari, rivojlanish mexanizmlari, klinik belgilari, diagnostika usullari hamda davolash va oldini olish choralari keng yoritiladi.

Jigar yetishmovchiligi

Bu jigar faoliyatini to'xtatadigan holat. Bu holat bilan bog'liq bo'lgan hayratlanarli omil shundaki, u ilgari jigar kasalligi bo'lmagan odamda sodir bo'ladi. U shuningdek, fulminant jigar yetishmovchiligi sifatida ham tanilgan. Jigar yetishmovchiligi jigarning organizm hayot faoliyatini ta'minlovchi, bir necha deyarli barcha muhim vazifalarning pasayishi bilan ifodalanadi. Jigar yetishmovchiligi - bu tananing ichki muhitining turg'unligini ta'minlamaydigan jigar holati - gomeostaz ko'rinishiga asosan jigar yetishmovchiligi quyidagilarga bo'linadi. Jigar o'zining hayotiy muhim vazifalarini yetarli darajada bajar olmaydigan og'ir klinik holatdir. Bu holat o'tkir yoki surunkali shaklda kechishi mumkin va tezkor tibbiy yondashuvni talab qiladi. Detoksikatsiya, oqsil sintezi, safro ishlab chiqarish va moddalar almashinuvini ta'minlash kabi vazifalar buzilishi bilan kechadi. O'tkir jigar yetishmovchiligi bilan og'rigan odam bilan shug'ullanish kerak ko'plab asoratlar. Qon ketish va qon ketishining buzilishi kabi asoratlar paydo bo'lishi mumkin, chunki ishlaymay qolgan jigar yetarli darajada qonni ivish qobiliyatiga ega

emas, natijada qon ketishiga olib keladi. O'tkir jigar yetishmovchiligi bilan og'riq odamlarda qon, nafas olish va siydik yo'llari infeksiyalari rivojlanishi maqsadga muvofiq.

Jigar komasi-Bu mutlaq, umumiy, katta jigar yetishmovchiligi fonida rivojlanadigan sindrom, uning asosiy namoyon bo'lishi jigar ensefalopatiya yoki gepatotserebral sindromning rivilanishi. Ushbu davrda bemorlar umumiy madorsizlik, lohaslik, ishtaha pasayishi, jigar deyarli barcha bemorlarda jigar o'lchamlari kattalashgan: sog'ayish va sariqlik kamayish vaqtida jigar o'lchamlari, odatda, kamayadi. Kasallik sababiga ko'ra, shifokorlar koma bir necha turlarini ajratib turadilar. Endogen gepatit komasi sirroz yoki gepatit tufayli to'plangan gepatotropik zaharlar bilan zaharlanish natijasida paydo bo'ladi. Ekzogen koma odatda zaharli qo'ziqorinlarni iste'mol qilish, ba'zi dori-darmonlarni uzoq vaqtdan beri qo'llash yoki organizmga tashqariga kiradigan va jigarga urgan toksinlar bilan zaharlanish sabab bo'ladi. Jigar hujayralarining funksional yetishmovchiligi natijasida zaharli metabolitlar, ayniqsa ammiak (NH_3), jigar tomonidan zararsizlantirilmaydi. Ushbu moddalar qon orqali miyaga yetib borib, neyronlar faoliyatini izdan chiqaradi. Natijada bosh miya shishishi, neurotransmitterlar almashinuvining buzilishi va hushning pasayishi kuzatiladi. Jigar komasi vujudga kelishida serebrotoksik moddalarning qonda to'planishi, kislota-ishqoriy muvozanat va eritrotsitlar almashinuvining buzilishi alohida o'rin tutadi. Hujayralararo bo'shliqqa kaliyning (K) chiqishi, natriy (Na) va vodorot ionlarining (H^+) hujayra ichiga kirishi, hujayra ichida atsidozni kuchaytiradi. Hujayralararo bo'shliqda esa metabolik atsidoz vujudga keladi. Miya to'qimasida energiya hosil qilish jarayonlari pasayadi, natijada sintez jarayonlari izdan chiqadi.

Gepatitlar

Gepatit-Bu jigar hujayralarining yallig'lanishi. Yallig'lanish-bu organizmning shikastlanishga bo'lgan universal reaksiyasidir. Bunda organizm zararlangan

hududni cheklashga va patogen bakteriyalar kabi kasallikning sababchilarini yo'q qilishga harakat qiladi. Gepatit shuningdek o'tkir va surunkali bo'lishi mumkin. O'tkir, tezda yuzaga keladigan yallig'lanish, agar ta'sir qiluvchi salbiy omil bartaraf etilsa, tuzalib ketishi mumkin. Gepatit jiddiy jigar kasalligi bo'lib, erta tashxis va to'g'ri davolash og'ir asoratlarning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Profilaktik choralar orqali kasallik tarqalishini kamaytirish mumkin. O'tkir gepatit-jigar parenximasida duffuz infiltrativ nekrotik o'zgarishlar mavjudligi bilan tavsiflanadi. Gepatitning eng ko'p uchraydigan sabablari: gepatit A, Gepatit B, Gepatit C viruslari: alkogol. Kamroq tarqalgan sabablari: Gepatit E virusi, Epshteyn-Barr virusi, dorilar. Gepatitni kam uchraydigan sabablari: gepatit D virusi, sitomegalovirus va boshqalar. Kasallik birdan boshlanadi, intoksikatsiya va o'tkir javob belgilari bilan namoyon bo'ladi. Isitma, titroq, bosh og'rig'I, zaiflik, og'riq, kataral simptomlar bilan eng ko'p uchraydigan grippga o'xshash kurs. Gepatitni erta aniqlash va o'z vaqtida davolash jigar to'qimasida qaytmas o'zgarishlarning, jumladan fibroz, sirroz va jigar yetishmovchiligining oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Agar yallig'lanish jarayoni 6 oy yoki undan ko'proq vaqtga cho'zilsa va surunkali shaklga o'tsa, unda o'lik gepatotsitlar o'rnida asta-sekin fibroz paydo bo'la boshlaydi.

Jigar sirrozi-Jigarning surunkali rivojlanib boradigan kasalligi; bunda jigar to'qimasi (textus) yallig'lanib, uning bir qismi biriktiruvchi to'qima bilan almashinadi. Jigarning o'tkir yallig'lanishi – ghepatitda, uning B, C, D, shakllarida, o'tkir gepatit surunkali gepatitga aylanayotga, bezgak, sil, zaxm, brutsellyoz kabi yuqumli kasalliklarda, o't pufagi va o't yollarining surunkali yalliglanishida, turli kimyoviy moddalardan muntazam zaharlanishda, shuningdek, spirtlik ichimlikda va boshqa sabablarga ko'ra paydo bo'ladi. Jigar sirrozi-sekin rivojlanadigan surunkali kasallik. Jigar sirrozi turlicha namoyon bo'ladi va u xastalikning qaysi shaklida kechishi hamda davriga bog'liq: tekshirganda jigarning qattiqlashgani va funksiyasining buzilganligiga qaramay, kishi uzoq vaqt hech qanday xastalik

alomatini sezmay yurishi mumkin. Kasallik kuchayganda bemor darmonsizlanadi, ozib ketadi, ishtaha yo'qoladi, kekiradi, ko'ngli buziladi, ba'zan qusadi, ichi ketadi yoki qotadi, qorni dam bo'ladi, tana xarorati ko'tariladi, qorin bo'shlig'ida suyuqlik to'planishi natijasida u ko'tariladi, burni qonaydi, badani qichishadi, ba'zan sarg'ayadi; kamqonlik avjiga chiqadi; jigari va ayniqsa talog'i kattalashadi va qattiqlashadi. Jigar sirrozi og'ir va surunkali kasallik bo'lib, erta tashxis va kompleks davolash orqali bemorning hayot sifatini yaxshilash va asoratlarni kamaytirish mumkin. Profilaktika choralariga rioya qilish kasallik rivojlanishining oldini olishda muhim ahamiyatga ega.

Jigar siratoni

Jigar saratoni ko'pincha asosiy kasallik uchun skrining paytida tashxis qilinadi. Bemorlar ko'pincha jigar kasalligi bilan bog'liq alomatlardan shikoyat qiladilar va tekshiruv saratonni aniqlaydi. Jigar saratoni Qo'shma Shtatlarda tarqalgan, lekin surunkali gepatit B va C infeksiyalari va aflatoksin ta'sir qilish kabi xavf omillari sababli butun dunyoda keng tarqalgan. Semptomlarga sariqlik, qorinda og'riqlar, o'ng yelka og'rig'i va vazn yo'qotilishi kiradi. Shifokorlar tomografiya testlari va qon testlarini birlashtirib, holatni aniqlaydilar. Jigar saratoni oldini olishda, profilaktikaning birligi bir funt sterling turiga to'g'ri keladi va B va S gepatitining oldini olish ayniqsa muhimdir. Agar bu kasallikni oldini olinsa yoki ularni davolash boshlansa, jigar saratoni kasalligini 90% ga kamaytirish mumkin. Agar qorinning o'ng yuqori qismidagi o'simta allaqachon rivojlangan va odatda boshqa shikoyatlar, masalan, astsit va kaxeziya bilan birga keladi.

Surunkali gepatit B yoki C infeksiyalari yoki hatto alkohol ichimliklarni suiiste'mol qilish ko'pincha jigarning qisqarishiga olib keladi. Jigar kasalligi eng muhim xavf omili yoki jigar saratoni uchun eng keng tarqalgan qo'zg'atuvchi hisoblanadi va 90% dan ko'p hollarda jigar hujayrali karsinomaning rivojlanishi uchun javobgardir. Jigar saratoniga olib keladigan boshqa omillar orasida chekish

va zaharlanish mavjud. Kasallikning dastlabki bosqichlarida kam uchraydi, shish bo'lmasa, safro yo'llarining biriga yaqinlashadi va o't pufagining hujumiga o'xshash belgilar sabab bo'ladi. Jigar saratoni jiddiy tibbiy va ijtimoiy muammo bo'lib, ko'pincha surunkali jigar kasalliklari, xususan jigar sirrozi hamda virusli gepatit B va C fonida rivojlanadi. Shuningdek, jigar saratoni rivojlanishining oldini olishda profilaktik choralarning roli beqiyosdir. Virusli gepatit B ga qarshi emlash, gepatit C ni erta aniqlash va davolash, spirtli ichimliklarni iste'mol qilishni cheklash, sog'lom ovqatlanish hamda jigar kasalliklarini muntazam tibbiy nazoratdan o'tkazish kasallik xavfini kamaytiradi. Jigar saratoni bilan samarali kurashish faqat davolash bilan cheklanmaydi, balki kasallikning oldini olishga qaratilgan keng qamrovli profilaktik choralarga ham majburlaydi. Aholining tibbiy savodxonligini oshirish, virusli gepatitlarga qarshi emlash, sog'lom turmush tarzini to'g'ri yo'lga qo'yish va jigar kasalliklarini erta bosqichda aniqlash orqali ushbu xavfi kasallikning tarqalishini kamaytirish mumkin.

Xulosa

Jigar inson hayot faoliyatini ta'minlovchi eng muhim a'zoldan biri bo'lib, uning zararlanishi butun organizm faoliyatiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Jigar yetishmovchiligi, jigar komasi, gepatitlar, sirroz va jigar saratoni kabi kasalliklar o'z vaqtida aniqlanmasa, og'ir asoratlari va hatto o'limga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, virusli gepatitlar va surunkali jigar kasalliklari fonida rivojlanadigan jigar sirrozi va jigar saratoni dolzarb tibbiy muammo hisoblanadi. Maqolada keltirilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, jigar kasalliklarining oldini olishda profilaktik choralar, jumladan, virusli gepatitlarga qarshi emlash, spirtli ichimliklarni cheklash, zaharli moddalar ta'siridan saqlanish, sog'lom ovqatlanish va muntazam tibbiy ko'rikdan o'tish muhim ahamiyatga ega. Jigar kasalliklarini erta tashxislash va kompleks davolash bemorlarning hayot sifatini yaxshilash, asoratlarni kamaytirish va kasallikning og'ir shakllarini oldini olish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Samiyeva G.U- Samarqand davlat tibbiyot Universiteti
Patologik fiziologiya kafedrası mudiri.
- 2.Xoliqova F.F- Samarqand davlat tibbiyot universiteti
Patologik fiziologiya kafedrası oqituvchisi
- 3.Nasirova SH.SH- Samarqand davlat tibbiyot universiteti
Patologik fiziologiya kafedrası o'qituvchisi.
- 4.Sh.I. Karimov, A.X. Xaydarov. Ichki kasalliklar. — Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi Tibbiyot nashriyoti, 2018.
- 5.N.N. Mansurov. Gastroenterologiya asoslari. — Toshkent, 2019.
- 6.Harrison's Principles of Internal Medicine. 21-edition. — McGraw-Hill Education, 2022.
- 7.Sherlock S., Dooley J. Diseases of the Liver and Biliary System. — Wiley-Blackwell, 2018.
- 8.Podimova S.D. Gepatologiya: darslik. — Moskva: GEOTAR-Media, 2020.
- 9.Ivashkin V.T. Klinik gastroenterologiya. — Moskva, 2019.
- 10.WHO (World Health Organization). Hepatitis B and C – Global Health Reports. — 2021.
- 11.EASL Clinical Practice Guidelines. Management of chronic liver diseases. — Journal of Hepatology, 2022.
- 12.Zakirov B.Z. Yuqumli kasalliklar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
- 13.Kasper D. et al. Harrison's Manual of Medicine. — McGraw-Hill, 2020.